

Anonymisert versjon

Vår dato: 14.02.2025
Vår referanse: 24/56006 - 6
Deres dato:
Deres referanse:

Endelig vedtak - klage på vedtak 33/24 fra Øyer fjellstyre om bortfall av tilleggsjordsparsell

Sammendrag: Landbruksdirektoratet tar klagen til følge og omgjør Øyer fjellstyres vedtak 33/24. Utvist tilleggsjord med festenummer 311, 832 og 843 har bortfalt jf. fjellova § 22 tredje ledd nr. 2.

Landbruksdirektoratet viser til oversendt klage på Øyer fjellstyre sitt vedtak om at dyrkingsparseller med festenummerne 311, 832 og 843 ikke har «falt i det fri». Saken er oversendt fra Statskog med merknader datert 5. juni 2024.

Sakens bakgrunn

Y eier gårdene A (gnr. o bnr. o) og B (gnr. o bnr. o). Disse gårdene ligger i C kommune. Til disse gårdene er det utvist tre dyrkingsparseller (tilleggsjord) i Øyer statsallmenning.

X søkte 28. november 2023 om å få utvist to av parsellene (832 og 311) til seg. Han viste til at tilleggsjord hadde «falt i det fri».

Y kommenterte Xs søknad i brev av 10. mars 2024, og gjorde gjeldende at det ikke var riktig at parsellene var falt i det fri og at søknaden måtte avslås.

Øyer fjellstyre kom i vedtak 33/24 datert 24. april 2024 til at de tre dyrkingsparsellene ikke hadde falt i det fri:

«Fjellstyret slår fast at dyrkingsparseller med feste nr. 832, 311 og 843 ikke har falt i det fri.

Begrunnelsen er at alt jordbruksareal, på gardsbrukene, setra og tilleggsjorda, er leid ut til en og samme bruker. Det anses som uvesentlig om det er eier eller leier som har brukt tilleggsjorda, så lenge den er brukt i tilknytning til drifta av jordbrukseiendom som har fått den utvist, og som blir drevet som jordbruk.»

Klage fra X

I klage 7. mai 2024 anfører X at parsellene har falt i det fri. X viser til at hans bruk av parsellene til egen gårdsdrift ikke kan forhindre at jorda har falt i det fri, og det kan da skje en ny utvisning av parsellene. X anfører at det er bare ved forpaking av A og B at tilleggsjorda kunne blitt ansett å være i bruk.

X viser til at retten til tilleggsjord ikke er en bruksrett, og at denne ikke kan leies ut slik som rett til seter. Tilleggsjorda er utvist til et gårdsbruk, og bortleie er også i strid med fjellova § 2 andre ledd.

X anfører at når parsellene har vært bortleid, tilsier dette at gårdene som først har fått disse utvist ikke lenger har noe behov.

X har begjært oppsettende virkning av fjellstyrets vedtak inntil klagen er endelig avgjort. Han viser videre til at fjellstyret må utvise de to parsellene 832 og 311 til ham. Vi viser til klagen i sin helhet.

Klage fra Statskog

I klage 10. mai 2024 skriver Statskog innledningsvis at X har bruksrett i statsallmenningen, og at han har søkt om å få utvist to parseller som tilleggsjord. Statskog legger til grunn at de tre dyrkingsparsellene 832, 311 og 843 ikke har vært i bruk av de gårdene som har fått utvist disse i Ys eiertid.

Statskog viser til alle utvisninger i allmenningen er midlertidige, og at det må foreligge et behov for at man skal kunne beholde rettigheter. Dersom behovet for tilleggsjord opphører i mer enn fem år skal andre kunne tiltre arealet. Statskog bemerker at den som tidligere har fått utvist areal, kan få utvist samme areal på nytt dersom behov oppstår i fremtiden.

Statskog viser til rundskriv til seterforskriften, M-1/2016, og at det der er skrevet om bortleie og frifall. Når det gjelder setre kan disse leies bort for kortere perioder, men da vil ikke setra regnes for å være «i bruk». Statskog mener at det ikke er grunn til å legge et annet syn til grunn ved frifallsvurderingen for tilleggsjord.

Etter Statskogs syn har ikke gårdsbrukene A og B brukt dyrkingsparsellene de siste fem årene, og at de med dette har falt i det fri.

Statskog skriver at for opprettholdelse av den tiltenkte dynamikken i allmenningsbruken, og for at det ikke skal skapes uforutsigbare forhold for gårdsbruk med reelt behov for tilleggsjord, er det nødvendig at vedtaket påklages fra deres side. Vi viser til klagen i sin helhet.

Merknader fra Y

I merknader av 20. mai 2024 anfører Y at det har skjedd en utvikling de siste 20-30 årene for hva som kan regnes for vanlig driftsform i landbruket. Dette er driftsformer som ikke var vanlig da gjeldende fjellov og seterforskrift trådte i kraft. Y viser til at det i fjellova § 2 første ledd går frem at «retten skal kunne nyttast på ein måte som til kvar tid er i samsvar med rasjonell bruk, og som er naturleg etter tida og tilhøva», og at det ikke er noen anvisning på at en annen tilnærming for tilleggsjord. Y viser til at hans driftsform er i samsvar med rasjonell bruk og at den er naturleg etter tida og tilhøva. Han anfører at

driftsformen faller innenfor fjellovas begrep «drifta av eiendommen som jordbruk». Y anfører at de aktuelle arealene skal drives i hans regi, og at det ikke foreligger hjemmel til å bestemme noe annet.

Y anfører at klagen fra Statskog inneholder flere forhold som ikke er relevante for saken eller feil. Det er ikke riktig at han ikke har drevet arealene i hans eiertid.

Y påpeker at Statskog verken har berørt «tida og tilhøva» eller «stedlig praktisering i bygdelaget» i sin klage. Etter hans syn er ikke Statskogs påstand om at forpakting ikke kan gjelde rene jordstykker riktig.

Y anfører at rundskrivet M-1/2016 punkt 4.4 er en klargjøring av at retten til seter ikke kan holdes i hevd ved utleie til andre med bruksrett og at denne er myntet på det tilfellet at setra har fått et rent fritidsformål.

Y anfører at fjellstyret over en lengre periode har hatt mulighet til å gi de bruksberettigede veiledning om frifall og bortleie av jord i bygda og i allmenningen.

Y mener at man må kunne stole på den veiledningen som har blitt gitt av fjellstyret. Det er ikke opp til den enkelte grunneier å ha ansvar for å undersøke om veiledning fra fjellstyret er i samsvar med gjeldende rett.

Y mener at fjellstyret har holdt fast ved en langvarig etablert praksis. Det er etter hans syn viktig med forutsigbarhet i forvaltningen. Han anfører at dersom gjeldende praktisering av regelverket må endres, må det etableres en overgangsordning som gir vern til berørte parter. Disse må gis et minimum av tid til å tilpasse seg de endrede forutsetningene.

Avslutningsvis viser Y til at klagen ikke kan tas til følge, og at vedtak 33/24 må opprettholdes. Vi viser til merknadsbrevet i sin helhet.

Fjellstyrets behandling av klagen

Øyer fjellstyre behandlet klagen i sak 39/24 datert 29. mai 2024. Fjellstyret kom til at disse ikke skulle tas til følge, og opprettholdt konklusjonen i vedtak 33/24.

Fjellstyret ga følgende begrunnelse for å ikke ta klagen til følge: *Begrunnelsen er at alt jordbruksareal, på gårdsbrukene, setra og tilleggsjorda, er leid ut til en og samme bruker. Det anses som uvesentlig om det er eier eller leier som har brukt tilleggsjorda, så lenge den er brukt i tilknytning til drifta av jordbrukseiendom som har fått den utvist, og som blir drevet som jordbruk.*

Statskogs merknader i oversendelsesbrevet

I Statskogs oversendelsesbrev til Landbruksdirektoratet 5. juni 2024 legger Statskog til grunn at det er X som har benyttet dyrkingsparsellene de siste fem årene, og at spørsmålet i saken er om utvisningen til Y har bortfalt jf. fjellova § 22 tredje ledd nr. 2.

Statskog viser til at det sentrale ved vurderingen er hva som skal forstås med «i bruk», jf. fjellova § 22 tredje ledd nr. 2. Statskog skriver at bakgrunnen for bortfallsbestemmelsen er at det behovet som forelå ved utvisningen ikke lenger foreligger. Da bør andre med allmenningsrett og med behov for tilleggsjord, få mulighet til å benytte parsellene. Statskog viser til regelen i fjellova § 22 tredje ledd nr. 2, og at utvist tilleggsjord som ikke har vært i bruk i 5 sammenhengende år, faller bort. Etter Statskogs syn er alle utvisninger i allmenningen «midlertidige», i den forstand at gårdsbruket bare skal beholde en rettighet

så lenge det foreligger et behov. Prinsippet om behov er også kommet til uttrykk i fjellova § 2 annet ledd.

Statskog anfører at for å sikre dynamikken i allmenningen er det satt forbud mot utleie av rettigheter, og at det eneste unntaket for utleie gjelder seterrett.

Statskog viser til omtalen av utleie og bortfall i rundskriv M-1/2016 punkt 4.4, der det går frem at andres bruk kan ikke medregnes ved vurderingen av bortfall, og at det er tilføyd at andres bruk kan være en indikasjon på at det ikke lenger er behov for den jordbrukseiendommen som en gang fikk utvist arealet. Statskog er derfor ikke enig i fjellstyrets forståelse av at der all jord (både egne arealer og seter), er leid ut til samme bruker så vil det føre til at setra regnes for å være i bruk. Etter Statskogs syn er det ingen grunner til at et annet syn må legges til grunn for vurderingen av bortfall av tilleggsjord.

Statskog anfører derfor at gårdsbrukene A og B ikke kan medregne Xs bruk av tilleggsjorda, i vurderingen av om tilleggsjorda har vært i bruk de siste fem årene.

Statskog har anført at det ikke er grunnlag for å sammenligne utleie av jordareal og tilleggsjord til en og samme person, med forpaktning etter forpaktingsloven.

Statskog anfører at utleie av utvist tilleggsjord til andre med et behov for tilleggsjord, skaper uforutsigbare forhold i allmenningen. Denne saken er etter deres syn et illustrerende eksempel.

Statskog skriver at det er forståelig at Y har lagt til grunn fjellstyrets forståelse om utleie av tilleggsjord, men at det ikke kan få betydning for avgjørelse av saken. Fjellstyret har ifølge Statskog vært klar over at Statskog ikke har støttet fjellstyrets forståelse av regelverket.

Statskog mener at en slik praksis som fjellstyret her legger opp til vil kunne føre til at en leietaker av en dyrkingsparsell, som faktisk har behov for den, på kort varsel kan stå uten tilgang. Dette anfører Statskog at er en uholdbar situasjon, og at det oppstår en fastlåst situasjon der en allmenningsbruker kan dra nytte av en annens behov på ubestemt tid. En slik situasjon kan etter Statskogs syn utløse konkurranse og press på betalingsvillighet.

Statskog viser til at et gårdsbruk har fått utvist «tilleggsjord» fordi denne gården har et påvist behov.

Statskog anfører at retten til de utviste dyrkingsparsellene med festenummer 832, 311 og 843 er bortfalt jf. fjellova § 22 tredje ledd nr. 2. Vi viser til oversendelsesbrevet i sin helhet.

Landbruksdirektoratet bemerker

Etter fjellova § 10 annet ledd kan fjellstyrevedtak påklages til Landbruksdirektoratet, jf. forskrift om delegering etter fjellova § 2 annet ledd.

Etter forvaltningsloven (fvl.) § 34 kan Landbruksdirektoratet som klageinstans prøve alle sider av saken og ta hensyn til nye omstendigheter. Videre skal Landbruksdirektoratet vurdere de synspunkter klageren kommer med, og sørge for at saken er så godt opplyst som mulig før det treffes vedtak, jf. § 33 femte ledd. Som klageinstans kan Landbruksdirektoratet selv fatte nytt vedtak i saken eller oppheve vedtaket og sende saken tilbake til underinstansen til helt eller delvis ny behandling, jf. § 34 siste ledd.

Den som har beiterett i allmenningen kan få utvist tilleggsjord, enten eksisterende kulturbeite eller areal som er skikket til dyrking, se fjellova § 19. Nærmere bestemmelser finnes i seterforskriften¹ § 20.

Landbruksdirektoratet viser til at det i fjellova § 2 annet ledd annet punktum går frem at rettigheter knyttet til jordbrukseiendom ikke kan leies bort. Der en jordbruker med beiterett i statsallmenningen har fått utvist rett til seter, er det gjort unntak fra utleieforbudet. Setre kan leies bort for inntil 10 år av gangen, men da regnes ikke setra for å være «i bruk», jf. seterforskriften § 9.

Retten til utvist tilleggsjord opphører når tilleggsjorda ikke har vært «i bruk» i fem år sammenhengende, jf. fjellova § 22 tredje ledd nr. 2: «Rett til utvist tilleggsjord etter § 19, og som ikkje direkte er knytt til ei seter, fell bort(...) når tilleggsjorda i 5 år samanhengande ikkje har vore i bruk».

Av Landbruks- og matdepartementets rundskriv M-1/2016 punkt 8.2 går det frem at «[d]epartementet legg til grunn at tilleggsjord er jord som skal nyttast til produksjon av fôr som blir hausta og frakta bort frå arealet. Utvising av tilleggsjord er ikkje ein bruksrett». Landbruksdirektoratet viser til at rett til utvist tilleggsjord dermed skiller seg fra seterretten, som er en jordbrukstilknyttet bruksrett. Landbruksdirektoratet viser til at setre kan leies bort for inntil 10 år av gangen, og at dette går frem av rundskrivet punkt 4.4. Slik bortleie er det ikke åpnet for når det gjelder utvist tilleggsjord.

Landbruksdirektoratet vurderer at unntaket som er gjort for seterretten når det gjelder adgang til utleie, ikke medfører at det også må gjøres unntak der utvist tilleggsjord leies bort. Vi legger særlig vekt på det klare utgangspunktet i fjellova § 2 annet ledd annet punktum, og at seterretten og tilleggsjord er to forskjellige institutter i fjellovas forstand.

Y har i sitt merknadsbrev vist til at hans driftsform har endret seg siden 2002 og frem til i dag, og videre at fjellova § 2 første ledd sier at «retten skal kunne nyttast på ein måte som til ein kvar tid er i samsvar med rasjonell bruk, og som er naturleg etter tida og tilhøva». Landbruksdirektoratet vurderer at dette ikke røkkes ved det klare utgangspunktet i fjellova § 2 annet ledd annet punktum, som sier at rettigheter ikke kan leies bort.

Landbruksdirektoratet vurderer for øvrig at det ikke er avgjørende at det ikke har vært inngått en formell leiekontrakt mellom Y og X. Slik sakens faktum er beskrevet i

¹ Se forskrift om seter og tilleggsjord m.m. i statsallmenning (FOR-1984-06-22-1302)

fjellstyrets saksframstilling, har det etter vår vurdering vært et etablert leieforhold mellom Y og X.

Landbruksdirektoratet må i denne saken ta stilling til om den utviste tilleggsjorda på med festenummer 832, 311 og 843 er bortfalt, som følge av at den ikke har vært «i bruk» i fem år jf. fjellova § 22 tredje ledd nr. 2.

Når det gjelder setre, er det i seterforskriften § 9 bestemt at den skal regnes for å være «i bruk» når setervollen blir høstet «anten til eige bruk eller for sal, eller gjerdet inn og nytta til beite som ein del av den jordbruksmessige drifta på eiendommen som setra ligg til». Det er ikke en tilsvarende bestemmelse for når tilleggsjord skal regnes for å være «i bruk», jf. § 22 tredje ledd nr. 2. Landbruksdirektoratet vurderer det som nærliggende at det som fremkommer av forskriften § 9 må legges til grunn for tolkningen av ordene «i bruk» i § 22 tredje ledd nr. 2.

Når tilleggsjorda har vært leid bort, har det ikke vært en høsting av denne til det bruk tilleggsjorda er utvist til.

I rundskrivets omtale av seterforskriften § 9 går det frem at der setra leies ut, vil dette medføre at vilkåret om at den skal være «i bruk» fra eiendommen den hører til ikke er til stede. Landbruksdirektoratet vurderer at det samme må legges til grunn for tilfeller der tilleggsjord leies ut. Det er etter vår vurdering ingen grunner til at dette skal vurderes annerledes for tilleggsjord. Utvisning av både seter og tilleggsjord beror på at det er et jordbruksmessig behov for den som får slike rettigheter utvist.

Fjellstyret skriver i sin klagebehandling at dersom alle jord leies bort til én bruker, altså gården og setra/tilleggsjorda, så vil setra/tilleggsjorda regnes for å være i bruk. Landbruksdirektoratet kan ikke se at det er holdepunkter i rettskildene for at en slik forståelse er riktig. Etter vår vurdering kan høstingen av tilleggsjorda da ikke sies å være en del av den jordbruksmessige driften på de eiendommene som de er utvist til, høstingen er derimot til gagn for annet gårdsbruk som ikke har fått retten utvist til seg.

Landbruksdirektoratet vurderer at tilleggsjorda utvist til gårdsbrukene A (gnr. 0 bnr. 0) og B (gnr. 0 bnr. 0) ikke kan anses for å ha vært «i bruk» jf. § 22 tredje ledd nr. 2, i den tiden tilleggsjorda har vært b X. Den faktiske bruken av tilleggsjorda må være avgjørende for vurderingen av «i bruk». Xs bruk av arealene er en klar indikasjon på at det i denne perioden ikke har foreligget et jordbruksmessig behov for tilleggsjorda for gårdene A og B. Vi legger til grunn, basert på fjellstyrets saksframstilling i vedtak 33/24, at tilleggsjorda med festenummer 311 har vært utleid til X i omtrent 12 år, festenummer 832 har vært utleid i noe kortere tid enn 12 år og festenummer 843 har vært utleid i minimum 5 år. Dette fører etter vår vurdering til at retten til utvist tilleggsjord for disse tre parsellene har bortfalt.

I merknadsbrevet anfører Y at man må kunne stole på den veiledningen som fjellstyret om frifall og bortfall, og at det ikke kan være opp til den enkelte grunneier å ha ansvar for å undersøke om veiledning fra fjellstyret er i samsvar med gjeldende rett.

Landbruksdirektoratet er enig i at det er uheldig dersom det er gitt uriktig veiledning fra fjellstyret. Dette kan likevel ikke få avgjørende betydning for vår vurdering av om retten til tilleggsjorda har bortfalt. Landbruksdirektoratet er dermed ikke bundet av eventuell tolkning og veiledning gitt av fjellstyret. Tilleggsjord er en knapp ressurs i statsallmenningen, og det vil etter vår vurdering være en uheldig situasjon dersom uriktige

vedtak må bli stående til tross for rettslige mangler.

Avsluttende bemerkninger

Landbruksdirektoratet har forståelse for at tilleggsjorda (festenummer 832, 311 og 843) kan være viktige ressurser for A og B, og at Y har investert i disse parsellene. Dette er imidlertid ikke relevant for vurderingen av om retten til tilleggsjorda har bortfalt, jf. fjellova § 22 tredje ledd nr. 2. Landbruksdirektoratet viser for øvrig til at dersom Y ønsker å få tilleggsjorda utvist til seg på nytt, kan han søke om dette, jf. seterforskriften § 20. Alle jordbrukere som har beiterett i statsallmenningen kan søke om å få utvist tilleggsjord, jf. fjellova § 19.

Vedtak: Klagen tas til følge. Landbruksdirektoratet omgjør Øyer fjellstyres vedtak 33/24. Utvist tilleggsjord med festenummer 311, 832 og 843 har bortfalt jf. fjellova § 22 tredje ledd nr. 2.

Dette er et endelig vedtak og kan ikke påklages. Vi beklager at det har tatt lang tid å avgjøre saken.

Etter fvl. § 36 har en part som ha fått endret vedtaket til gunst rett på å få dekket vesentlige kostnader som har vært nødvendige for å endre vedtaket. Kravet må settes frem senest tre uker etter at melding om det nye vedtaket er kommet frem til vedkommende, jf. § 36 tredje ledd tredje punktum.

Med hilsen
for Landbruksdirektoratet

Aud-Ingrid Krefting
seksjonssjef

Chris Drange Roksvåg
rådgiver

Dokumentet er elektronisk godkjent og trenger derfor ingen signatur.